

УДК 165.2

М. М. Ведмедєв

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка**ПРИНЦИПИ КОНСТРУКТИВІЗМУ І ПЕРФОРМАТИВНОСТІ ЗНАННЯ В
КОНЦЕПЦІЇ Ж.-Ф. ЛІОТАРА**

Стаття присвячена розгляду основоположних ідей епістемологічної концепції Ж.-Ф. Ліотара – принципів конструктивізму і перформативності. Автором розкриваються їх пояснювальні можливості в плані осмислення новітніх явищ у сфері освіти і науки. Зіставляються різні тлумачення феномену технонауки. Вводиться розрізнення двох вимірів знання – предметного (репрезентативного) і ресурсного. Робиться висновок про суперечливе взаємовідношення ресурсного і екзистенціального значень знання.

Ключові слова: перформативність, постмодерн, виробництво знання, освіта, конструктивізм, суспільство знання, знаннєві ресурси, технонаука.

Філософії Ж.-Ф. Ліотара присвячено багато досліджень. Аналізуються погляди французького дослідника на співвідношення модерну і постмодерну, його теорія постсучасної справедливості і концепція вищої освіти, підходи до проблеми розуміння і трактовка постмодерністського типу культури тощо. Не оминають фахівці увагою і його епістемологічно-методологічну концепцію. Разом з цим треба констатувати, що в процесі осмислення цього аспекту вчення мислителя часто дають себе знаки дослідницькі стереотипи, штампи, абстрактні і помилкові інтерпретації. Методологічні вади існуючих підходів знаходять свій прояв в оцінках на кшталт: «З наукової точки зору книга («Стан постмодерну» – М. В.) буде корисна лише для вузького кола спеціалістів-учених, бо вона розглядає другорядне питання в природі наукового пізнання – його прагматику, не зачіпаючи його сутнісні властивості – об'єктивності, системності, раціональності, цілісності, концептуальності і так далі» [4]. Такі зауваження демонструють майже цілковите нерозуміння як проблематики, з якою має справу французький філософ, так і його внеску в її вирішення.

У той же час розробки мислителя належать до серйозної інтелектуальної аналітики, яка не задовольняється такою поширеною серед представників постмодерністської течії епатажністю. Майже 30 років тому у своїх працях філософ проникливо розгледів саме ті тенденції, що стали домінуючими і визначили сьогоднішній стан знання й освіти в контексті суспільств, які базуються на інноваційній моделі розвитку. Його творчий доробок міг би стати суттєвим внеском у філософсько-методологічне підґрунтя концепцій знаннєвого суспільства, які зараз активно розробляються. До речі, провідні фахівці у вивченні проблематики, пов'язаної з формуванням суспільств знання (G. Vechmann, H. Stachowiak та ін.), звертають увагу на поширеність концепцій знання, які

кваліфікуються ними як «наївні», на відсутність адекватної сучасним реаліям концептуалізації цього феномену та на інші суттєві недоліки.

З огляду на викладене вище, метою даної статті є розгляд основоположних ідей епістемологічної концепції французького філософа – принципів конструктивізму і перформативності знання. Паралельно з цим з'ясовуються пояснювальні можливості останніх у плані осмислення новітніх явищ у царині науки і освіти.

У своїй праці «Стан постмодерну», що вже стала класичною, Ж.-Ф. Ліотар досліджує комплекс проблем, пов'язаних з кардинальною зміною ролі знання в сучасних найбільш розвинених суспільствах – мотиви його соціального виробництва, засоби легітимації, накопичення в банках даних, шляхи циркуляції в мережах, форми утилізації. Зосереджуючи, зокрема, увагу на характері доступності інформації в телекомунікаційних мережах наприкінці 70-х років минулого століття, він пропонує порівняти дві ситуації.

Перша тлумачиться як гра з неповною інформацією, коли переваги отримує той, хто знає або має можливість одержати додаткову інформацію (за нашою термінологією – знання). Такий стан справ є типовим, скажімо, для студента в процесі навчання. У грі ж з вичерпною інформацією результативність не може полягати в отриманні додаткової інформації. «Вона виникає з нової організації даних, що, власне, і становить собою «прийом».

Припустимо зобразити світ знання епохи постмодерну як світ, який керується грою з вичерпною інформацією, у тому сенсі, що вона в принципі доступна всім експертам: тут немає наукового секрету» [3, 126]. Маючи на увазі комунікативно-інформаційні системи, йдеться про те, що на зміну дослідникам-першовідкривачам класичної науки, які генерували неочікувані ідеї, приходять спритні оператори Інтернету, мета яких – пошук уже існуючого знання та його відповідна обробка. Ж.-Ф. Ліотар дає специфічне тлумачення ефективності інтелектуальної роботи: «За умов рівної компетентності додаткове збільшення ефективності у виробництві знання, а не в його здобутті, залежить урешті-решт від «уявлення», що дозволяє виконати новий «прийом» [3, 126]. Не буде великою помилкою твердити, що в змальованій картині складна й багатовимірна духовна (зокрема, пізнавальна) діяльність уподібнюється схемам машинної обробки даних.

Незважаючи на стислість наведених міркувань, йдеться про певну концепцію, що спирається на низку принципівих положень (іноді – неявних). На наш погляд, вони полягають у тому, що, на відміну від «виробництва» знань, виноситься за дужки як щось несуттєве процес їх *здобуття*. Припускається, що в мережі з її колосальними банками даних є відомості практично з будь-якого питання. С. Нора і А. Мінк зауважують: «Принциповою вадою найближчими десятиліттями для розвинених полюсів людства буде не відсутність знань у певній галузі. Вони вже є (виділ. нами – М. В.). Проблема в труднощах вибудовування мережі зв'язків, які підштовхують розвиток сукупності інформації

і організації» [9, 16]. Таким чином стверджується своєрідний «принцип всезнання», який викликає асоціації (якщо згадати відомі міркування стосовно кінця історії Ф. Фукуями) про «пізнавальний кінець історії».

Отже, можна твердити, що у Ж.-Ф. Ліотара йдеться про протиставлення «здобуття» знань (відкриття, дослідження) «виробництву» (конструюванню, комбінаториці). Результат при цьому позначається як «нова організація даних» (останнє слово можна замінити виразом «будівельний матеріал», «сировина»). Це положення певним чином зближує позицію філософа з позицією представників конструктивістського напрямку (зокрема, Е. фон Глазерсфельда). Проте, в працях Ж.-Ф. Ліотара не йдеться про явне протиставлення позицій по лінії «конструктивізм – репрезентативізм», яке є характерним для прихильників радикального конструктивізму. Тому немає й міркувань про ілюзорність об'єктивних наукових фактів, непізнаванність світу і багато інших подібних речей.

Намагаючись збагнути підґрунтя саме такого перебігу думки французького філософа, О. С. Панарін наводить цікаві коментарі. Звертається увага на приховану за міркуваннями Ж.-Ф. Ліотара специфічну систему цінностей постмодернізму, яка реалізується, зокрема, у політиці глобалізму і практиці створення всесвітньої мережі Інтернет. Що означає, скажімо, теза про вичерпну інформацію, відсутність секретів і доступність даних для всіх експертів? На думку О. С. Панаріна, у наведеній цитаті йдеться про докорінну зміну цивілізаційних стратегій розвитку. Просвітництво менше переймалося тим, щоб відкрити національні спільноти одна одній, ніж тим, щоб зробити їх здатними творчо відкривати своє майбутнє [5, 230–231].

Підміна дослідницьких стратегій інформаційно-пошуковими має глибинні причини в сучасній соціокультурній ситуації з її поширеними постмодерністськими орієнтаціями. Відбувається відхід від історичних (часових) принципів Просвітництва в бік просторових стратегій постмодерну. Тип відкритого глобалізованого суспільства надає перевагу не процесу ризикованого здобуття принципово нового знання, а практиці знаходження готової інформації. А головною умовою в цій справі є *горизонтальна відкритість* культур, які не мають секретів одна від одної.

У працях Ж.-Ф. Ліотара містяться роздуми, що безпосереднім чином стосуються ресурсного статусу знання в сучасних суспільствах. Дослідник вважає, що знання і інформація зазнали глибоких та взаємопов'язаних змін. Насамперед, відзначає він, їх виробництво все частіше обмежується ситуаціями, коли заздалегідь відомо, що вони затребувані і ефективні, тобто *перформативні* (заздалегідь затребувані). Мається на увазі, що інформацію збирають, аналізують і створюють знов лише тоді, коли це корисно. Такий підхід має в своїй основі ідею системності, коли спочатку встановлюється, про що потрібно дізнатися. Це поєднується з вимогами програмного підходу, де припускається, що інформація створюється тільки тоді, коли зрозуміло, як її практично використати.

У процесі таких трансформацій будь-яка інформація набуває рис комп'ютерної, а перформативні характеристики стають легко вимірюваними. Вона стає частиною системи, в якій відбувається оптимізація зв'язку «входу» і «виходу», іншими словами, її «ефективності» [3, 36]. Більш того, як і в інших системах, у цій виникає контур зворотного зв'язку: щоб підвищити ефективність системи, потрібна інформація, а як критерій ефективності передбачається відбір тієї інформації, яка підвищує цю ефективність.

Ідея перформативності (завчасно визначеної затребуваності) знання стає ключовою для розуміння такого явища сьогодення, як *технонаука* [1]. У літературі часто можна зустріти помилкове тлумачення згаданого феномену. Так, вважається, що технонаука – це певний симбіоз науки і технології, їх з'єднання в єдине ціле. Такий симбіоз характеризується все більшою *технологізацією* фундаментальних досліджень і *теоретизацією* прикладних і технологічних розробок. Проте, обидві ці тенденції були властиві і традиційній науці. У експериментальній складовій теоретичних досліджень завжди використовувалися прилади, технічні пристрої і устаткування. Наука Нового часу і почалася тоді, коли Галілей винайшов телескоп і направив його на небо. Те ж і з прикладними дослідженнями і технологією: вони (принаймні, починаючи з виникнення точного природознавства), як правило, ґрунтувалися на досягненнях теоретичного знання, причому залежність технології від науки весь час зростала і продовжує зростати. Отже ці риси науки ще не роблять її чимось принципово новим. Можна говорити лише про посилення відмічених тенденцій.

Для правильної інтерпретації технонауки як новітнього явища важливою є думка Б. Г. Юдіна про оборотність співвідношення між наукою і технологією. Він зазначає, що в даному випадку припускається «розуміння пізнавальної діяльності (у т.ч. наукової) як діяльності певною мірою вторинної, підпорядкованої практичному перетворенню, зміні як навколишнього світу, так і самої людини. Тим самим з'являється можливість для переосмислення, точніше навіть – оборотності співвідношення науки і технології, яке склалося раніше. Якщо традиційно воно розумілося як технологічне застосування, використання чимось і колись виробленого наукового знання, то тепер виявляється, що сама діяльність з отримання такого знання «вбудовується» в процесі створення і вдосконалення тих або інших технологій» [7, 590]. Іншими словами, акцент ставиться на тому, що класична схема, характерна для індустріальних суспільств, поступається місцем новій моделі. Раніше вихідною точкою руху знання вважалися фундаментальні дослідження. Далі, через пошук їх практичних застосувань, відбувалася розробка технологій і технічних продуктів. Завершальною ланкою було знаходження ринків збуту для відповідної продукції. Таку модель фахівці іноді іменують *впроваджувальною* (російською – «внедренческой»). Інша схема реалізувалася в ідеї *технонауки*, тобто в своєрідному гібриді «онаученої» технології і технологізованої науки. Її нерідко почали оцінювати як панівну в системі «наука – суспільство».

Таке обернене співвідношення між наукою і технологією має глибинні і далекосяжні методологічні та епістемологічні наслідки. Згаданий дослідник підкреслює, що «співвідношення науки і техніки в такому симбіозі є внутрішньо суперечливим. З одного боку, наука є генератором нових технологій і саме внаслідок стійкого попиту на них користується підтримкою, часом достатньо щедрою. З іншого боку, виробництво нових технологій визначає попит на науку обмеженого типу, так що багато її потенцій залишаються нереалізованими. Від науки не вимагають ні пояснення, ні розуміння речей – достатньо того, що вона дозволяє ефективно їх змінювати» [7, 590]. Остання обставина свідчить про те, що знання в такому контексті втрачає свою самоцінність, а набуває статусу *інтелектуального ресурсу*. Якщо знання свідомо продукується не як самоцінність, з метою його подальшого *ресурсного використання*, то якості, які мають бути йому притаманні, є вельми специфічними. Це насамперед – *застосовність, ефективність, технологічність, доступність, результативність* тощо. До речі, у перекладі з англійської одним із значень слова *performance* є «експлуатаційні характеристики». Ж.-Ф. Ліотар власне й пише про ці «експлуатаційні характеристики» знання, коли говорить про його ефективність, результативність, перформативність. Що ж стосується згаданих на початку статті властивостей об'єктивності, системності, раціональності, цілісності, то вони характеризують знання не в його ресурсному вимірі, а у вимірі предметному (репрезентативному). Змішування цих аспектів є методологічною помилкою.

До дії чинника перформативності додається і те, що інформація все частіше стає товаром. Ж.-Ф. Ліотар підкреслює, що в інформаційній сфері все частіше працюють ринкові механізми, які допомагають оцінити ступінь її перформативності. Діючи спільно, два названі чинники призводять до виникнення ситуації постсучасності, докорінно змінюючи при цьому усю будову природничо-наукового і соціально-гуманітарного знання. Перший чинник – прагнення до перформативності – викликає зниження статусу, а то і відмирання всіх видів знання, які виявляються незатребуваними і неефективними. Такі, скажімо, дисципліни, як філософія або естетика не відповідають критерію перформативності, тоді як вивчення фінансів або менеджменту, навпаки, відповідають цьому критерію. Тому рівень знання в галузі філософії або естетики падає, а в галузі фінансів або менеджменту – росте, дослідження в тих сферах знань, які мають прагматичну спрямованість, виявляються більш затребуваними. У соціальних науках це, наприклад, дослідження в сфері трансферу технологій, вони роблять вплив на ринок, і тому на їх проведення легко отримати фінансування. Фахівці, інтереси яких відповідно до критерію перформативності можна розглядати як екзотичні або далекі від практики, опиняються на узбіччі.

Усе зазначене веде до глибокої зміни мотивації у здобутті знання. Зазначені критерії можуть використовуватися не тільки по відношенню до інституціалізованих систем виробництва знання, але і до освіти в цілому:

мотивами отримання знання мають стати слова «як я можу підвищити свої можливості заробляти?», «як освіта вплине на мою конкурентоспроможність?». Школа більше не покликана готувати достойних громадян. З неї випускаються лише більш кваліфіковані люди, які працюють більш продуктивно. Освіта – лише шанс отримувати більшу заробітну плату [8, 6]. Тобто знання й освіта в даному випадку втрачають свою самоцінність, а сприймаються суто як ресурс, зокрема в справі отримання переваг на ринку праці.

Така постановка питання повинна змінити ставлення не тільки до навчання в університеті і середній школі, але і саму концепцію освіти. З погляду дослідника, використання перформативних критеріїв дозволить розглядати освіту не як період життя, протягом якого на людину обрушується маса знань, а як процес, що охоплює все життя, оскільки саме такий підхід диктується вимогами кар'єри і роботи. На думку Ж.-Ф. Ліотара, «знання не передається і надалі не передаватиметься молодим людям цілком і раз та назавжди ще до початку їх активного життя. Воно передається і передаватиметься «на вибір» дорослим, які почали трудову діяльність або ще збираються почати її з тим, щоб підвищити їх компетенцію і професійне просування [3, 121]. Це дуже близько до того, що зараз декларується у сфері освіти із закликами, до «освіти, що продовжується все життя» і до «гнучкості» програм.

Про це часто пишуть і вітчизняні фахівці: «Останніми роками кардинально змінилася система генерації та передання знань, суттєво зріс обсяг знань та інформації. Сьогодні неможливо за п'ять чи шість років підготувати людину до професійної діяльності на все життя. Підраховано, що щороку оновлюється 5% теоретичних і 20% професійних знань. Прийнята в США одиниця виміру старіння знань спеціаліста, так званий період напіврозпаду компетентності (період зниження компетентності на 50%) у результаті появи нової інформації показує, що за багатьма професіями цей поріг настає менш ніж через п'ять років. Щодо нашої країни, то це раніше, ніж закінчується процес навчання. Розв'язання проблеми вбачається в переході на пожиттєву освіту, коли базова освіта періодично доповнюється програмами додаткової, тобто йдеться про багаторівневість освіти» [6, 94 – 95].

Зміна статусу знання докорінним чином змінює і статус носія знання. Критерії ефективності в застосуванні до знання змінюють уявлення про того, кого треба вважати освіченою людиною. До певного часу такою вважалася людина, яка засвоїла певний об'єм знань. Але разом з процесом комп'ютеризації більш важливого значення набуло не утримання в голові цих знань, а вміння звертатися до відповідних баз даних. У період постсучасності вміння працювати з терміналом важливіше, ніж багаж знань. Вільне володіння клавіатурою або навички пошуку інформації приходять на зміну традиційним знанням (і досягнення учнів у цьому цінуються не менше, чим їх успіхи в традиційних академічних дисциплінах) у міру того, як «банки даних стають енциклопедією завтрашнього дня. Вони перевищують здібності кожного користувача і за своєю «природою» належать людині постмодерна» [3, 125].

Банки даних і уміння їх використовувати роблять безпідставними претензії традиційної інтелектуальної еліти. Поява банків даних – це «похоронний дзвін для Вчителя», оскільки «вчитель не може змагатися з банком даних у тому, що стосується передачі накопиченого знання» [3, 129], і його шанси ефективно і винахідливо використовувати такий банк дійсно нижче, ніж у команди фахівців, а в економіці потреба в таких командах все зростає.

Вищенаведені характеристики – яскраве свідчення того, що знання розглядається суто в його *ресурсній іпостасі*. Воно втрачає всі ознаки самодостатності і не сприймається як *благо*: на увазі мається лише можливий зиск, що пов'язується з його використанням.

Провідні фахівці, що займаються проблемами статусу знання в сучасних суспільствах, прекрасно це розуміють. Патріарх західного менеджменту П. Дракер з цього приводу пише: «Мудрець Сократ вважав, що єдина функція знання – це самопізнання, тобто інтелектуальне, етичне і духовне зростання людини. Його основний опонент, блискучий і високоосвічений філософ Протагор, стверджував, що мета знання – зробити діяльність людини успішнішою і ефективнішою ... Дві теорії знання, що виникли на Сході, були в цілому аналогічні західним. З погляду конфуціанства, знання – це розуміння того, що і як потрібно говорити, щоб добитися своєї мети і успіху в земному житті. Для даосистських і дзен-буддистських ченців знання є самопізнанням, шляхом до освіти і мудрості» [2].

У колишні часи знання носило загальний характер. Сьогодні знання через необхідність стали глибоко спеціалізованими. За останні десятиліття змінилися й мовні вирази. У минулі часи не вживали таке словосполучення, як «людина, що володіє знаннями». Казали: «освічена, вчена людина». Освічені люди – це особи, які мали широку ерудицію, були в змозі підтримувати бесіду, писали на різноманітні теми. Ці люди не займалися практичною діяльністю в певній конкретній галузі.

Те, що ми тепер називаємо знанням, щогодини доводить свою значущість і перевіряється на практиці. Знання сьогодні – інформація, що має практичну цінність і веде до отримання конкретних результатів. Причому результати виявляються поза людиною – в суспільстві, економіці або в розвитку самого знання. Висновок: нове суспільство має бути засновано на знанні, що організоване у вигляді спеціалізованих дисциплін, а його членами мають бути люди, які володіють спеціальними знаннями в різних галузях [2].

Отже, викладене вище свідчить про плідність принципу перформативності, який дозволяє осмислити з єдиних позицій цілу низку різних явищ – ресурсний статус знань, появу технонауки, трансформацію дисциплінарної структури науки, мотиваційні комплекси у сфері освіти тощо.

Зазначимо також глибоко суперечливий характер існування знання і людини в сучасному інформаційно-когнітивному середовищі. З одного боку, є потреба в генерації колосальних обсягів знання з метою його використання в інноваційно-

технологічній сфері. З іншого боку, знання й пов'язана з ним особистість зазнає суттєвих соціально-екзистенційних деформацій, що в історичній перспективі може зробити проблематичним реалізацію наявного вектору цивілізаційного розвитку. Все це потребує подальших ґрунтовних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев А. Л. Технонаука / А. Л. Андреев // Философия науки: Выпуск 16 / отв. ред.: В. И. Аршинов, В. Г. Горохов. – М.: ИФ РАН, 2011. – С. 200 – 218.
2. Дракер П. Посткапиталистическое общество [Электронный ресурс] / П. Дракер // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / ред. В. Л. Иноземцев – М.: Academia, 1999. – Режим доступа: <http://www.iir-mp.narod.ru/books/inozemcev/index.html>
3. Лиотар Ж. Ф. Состояние постмодерна / Жан Франсуа Лиотар; пер. с франц. Н. А. Шматко. – М.: Ин-т эксперимент. социологии; СПб.: Алетейя, 1988. – 160 с.
4. Мишучков А. А. Лиотар Жан-Франсуа. Состояние постмодерна. / Пер. с фр. Н. А. Шматко – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 1998. – 160 с. [Электронный ресурс] / А. А. Мишучков // Теоретический журнал CREDO NEW. – 2000. – № 1. – Режим доступа: <http://credonew.ru/content/view/169/25/>
5. Панарин А. С. Искушение глобализмом / А. С. Панарин – М.: Изд-во ЭКСМО-пресс, 2002. – 416 с.
6. Федулова Л. І. Економіка знань у контексті поглядів Пітера Друкера / Л. І. Федулова // Економічна теорія. – 2007. – № 3. – С. 86 – 99.
7. Юдин Б. Г. Знание как социальный ресурс / Б. Г. Юдин // Вестник Российской академии наук. – 2006. – Т. 76. – № 7. – С. 587–595.
8. Lyotard J.-F. Political Writings / Jean-François Lyotard. – London: UCL Press, 1993. – 353 p.
9. Nora S., Minc A. The Computerization of Society: A Report to the President of France / S. Nora., A. Minc. – Cambridge, Mass: MIT Press, 1980. – 186 p.

РЕЗЮМЕ

М. М. Ведмедев. Принципы конструктивизма и перформативности знания в концепции Ж.-Ф. Лиотара.

Статья посвящена рассмотрению основополагающих идей эпистемологической концепции Ж.-Ф. Лиотара – принципов конструктивизма и перформативности. Автором раскрываются их пояснительные возможности в плане осмысления новейших явлений в сфере образования и науки. Сопоставляются различные толкования феномена технонауки. Вводится различие двух измерений знания – предметного (репрезентативного) и ресурсного. Делается вывод о противоречивом взаимоотношении ресурсного и экзистенциального значений знания.

Ключевые слова: перформативность, постмодерн, производство знания, образование, конструктивизм, общество знания, знаниевые ресурсы, технонаука.

SUMMARY

M. M. Vedmedev. Principles of constructivism and performativity of knowledge in J.-F. Lyotard's conception.

The article illustrates principles of constructivism and performativity of knowledge of the conception, offered by a French philosopher J.-F. Lyotard, have influenced the practice of contemporary science and education in the era of postmodernism.

The principle of constructivism means that best performativity cannot consist in obtaining additional information. It comes rather from arranging the data in a new way. This capacity to articulate that used to be separate can be called imagination. It characterizes the dominant attitudes of modern intellectual activity – search of already present knowledge and its processing.

The principle of performativity means that information is gathered together, analysed and generated only when it can be justified in terms of utility criteria. It changes the disciplinary structure of science. Knowledge that cannot be justified in terms of efficiency and effectiveness will be downgraded or even abandoned. For example, aesthetics and philosophy cannot easily be justified in terms of performance, while finance and management are straightforwardly defended.

Technoscience is formed. It supposes understanding cognitive activity (including scientific) as to activity in a manner second, inferior in relation to practical transformation outward things and a man.

The last circumstance testifies that knowledge in such context loses its value, and acquires status of intellectual resource. If knowledge is consciously produced as not value, but with the purpose of its the subsequent resource use, qualities which are very specific. It above all things is applicability, efficiency, technologicalness, availability, effectiveness and others like that. By the way, in a translation from English one of the values of word «performance» is «operating descriptions». J.-F. Lyotard writes about these «operating descriptions» knowledge, when talks about its efficiency, effectiveness, performativity. As for the properties of objectivity, system, rationality, integrity, they characterize knowledge not in its resource dimension, but in subject (representative) dimension. Mixing these aspects is a methodological error. A conclusion on deeply contradictory character of influence on a man of resource status of knowledge and his existential value is made in the article.

Keywords: *performativity, postmodern, productive of knowledge, education, constructivism, society of knowledge, knowledge resources, technoscience.*